

Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului

I. Cauza *Albina c. României* (hotărârea din 28 iulie 2005)¹⁾

Procedura

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 57.808/00, introdusă împotriva României, prin care un cetățean al acestui stat, domnul M.A.A. (*reclamantul*), a sesizat Curtea la data de 5 februarie 2000 în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*Convenția*).

2. Guvernul român (*Guvernul*) este reprezentat de agentul guvernamental doamna R.R.

3. Reclamantul se plânge, sub aspectul art. 6 alin. (1) din Convenție, de caracterul inechitabil al procedurii de revendicare a unui imobil, încheiată prin hotărârea definitivă a Curții de Apel Galați din 8 septembrie 1999. Pe de altă parte, reclamantul consideră că modul de finalizare a acestei proceduri reprezintă o încălcare a dreptului privind respectarea bunurilor sale, în sensul art. 1 din Primul Protocol adițional la Convenție.

4. Cererea a fost repartizată Secției a II-a a Curții [conform art. 52 alin. (1) din Regulament]. În cadrul acestei secții, camera desemnată să examineze cererea [conform art. 27 alin. (1) din Convenție] a fost constituită potrivit art. 26 alin. (1) din Regulament.

5. Prin Decizia din 3 februarie 2004, Camera a declarat cererea admisibilă.

6. Atât reclamantul, cât și Guvernul au prezentat observații scrise cu privire la temeinicia cauzei [conform art. 59 alin. (1) din Regulament]. Fiecare dintre părți a prezentat comentarii cu privire la observațiile celeilalte.

7. La data de 1 noiembrie 2004, Curtea a modificat structura secțiilor sale [art. 25 alin. (1) din Regulament]. Cererea a fost repartizată Secției a III-a a Curții, reorganizată astfel [art. 52 alin. (1) din Regulament].

---

¹ M. Of. nr. 1049 din 25 noiembrie 2005.

În fapt

I. Circumstanțele cauzei

8. Reclamantul s-a născut în 1935 și are domiciliul în București.

1. Acțiunea în despăgubire, formulată în baza Legii nr. 112/1995

9. În 1996, reclamantul a solicitat Comisiei pentru aplicarea Legii nr. 112/1995 (*Comisia*) despăgubiri pentru un imobil naționalizat în baza Decretului nr. 92/1950, care aparținuse părinților săi, el fiind singurul lor moștenitor.

10. Printr-o decizie din 16 aprilie 1998, Comisia a admis parțial cererea sa, acordându-i despăgubiri pentru o parte a imobilului respectiv, mai precis pentru un teren de 441,80 mp și pentru construcția de pe acest teren.

Cu privire la restul imobilului, alcătuit din 346,70 mp și din construcția de pe acest teren, Comisia a hotărât că acesta nu putea să facă obiectul unor despăgubiri, apreciind, prin propriul raport de expertiză, că respectivul imobil era un local comercial, măsurile reparatorii prevăzute de Legea nr. 112/1995 nefiindu-i astfel aplicabile. Întemeindu-se pe art. 1 din Legea nr. 112/1995, astfel cum a fost acesta completat și modificat prin art. 1 și 3 din H.G. nr. 20/1996 și nr. 11/1997, Comisia a sugerat reclamantului să introducă o acțiune în revendicare în baza dreptului comun.

11. Cu toate că era supusă căilor de atac, decizia nu a fost contestată de reclamant, devenind astfel definitivă.

2. Acțiunea în revendicare imobiliară pentru partea din imobil cu destinație comercială

12. În 1998, reclamantul a introdus o acțiune în revendicare, la Judecătoria Brăila, împotriva Consiliului local, a Direcției de administrare a piețelor și târgurilor, precum și a Direcției serviciilor publice Brăila, având drept obiect partea din imobil pentru care comisia respinsese cererea sa de despăgubiri.

Reclamantul a susținut că această parte a bunului fusese naționalizată în mod ilegal, având în vedere că era spațiu cu destinație comercială la data naționalizării și că, mai mult, tatăl și mama erau excluși de la aplicarea acestei măsuri, fiind funcționar, respectiv casnică. Reclamantul își întemeia acțiunea pe art. 1 din Legea nr. 112/1995, modificată și completată de art. 1 și 3 din H.G. nr. 20/1996 și nr. 11/1997.

13. Printr-o hotărâre din 24 februarie 1999, judecătoria i-a admis acțiunea. Instanța a constatat mai întâi că reclamantul și-a dovedit calitatea de moștenitor al foștilor proprietari ai imobilului în litigiu și că acesta fusese un spațiu comercial la momentul naționalizării, așa cum reieșea dintr-un act dotal transcris la 22 ianuarie 1930 la Tribunalul Brăila, cu ocazia căsătoriei părinților săi.

Instanța a mai constatat că prin Decizia sa din 16 aprilie 1998 Comisia apreciasse că măsurile reparatorii prevăzute de Legea nr. 112/1995 nu erau aplicabile acestei părți din imobil, având în vedere că servea drept spațiu comercial la data naționalizării.

În sfârșit, instanța a apreciat că naționalizarea părții din imobil revendicate de reclamant era nelegală, având în vedere destinația imobilului la momentul naționalizării, precum și faptul că tatăl reclamantului era la acel moment funcționar, calitatea care îl excepta de la orice măsură de naționalizare, conform art. 2 din Decretul nr. 92/1950.

14. Pârâții au formulat apel împotriva acestei sentințe.

15. La 22 iunie 1999, Tribunalul Brăila a admis apelul și a respins acțiunea reclamantului, pe motivul că ansamblul imobilului al cărui moștenitor era – și nu doar o parte din imobil, conform aprecierii făcute în absența mijloacelor de probă de către comisie și de către judecătoria – a fost legal naționalizat. În aceste condiții, reclamantul ar fi putut beneficia, în baza Legii nr. 112/1995, de o indemnizație incluzând partea din imobil revendicată. Cu privire la acest aspect, tribunalul a susținut că reclamantul ar fi trebuit să atace decizia comisiei, prin care i s-a respins cererea de despăgubiri pentru întregul imobil.

16. Reclamantul și Direcția de administrare a piețelor și târgurilor Brăila au introdus recurs împotriva acestei soluții. Astfel, reclamantul a susținut că pentru partea din imobil revendicată nu a beneficiat de nici o despăgubire, Legea nr. 112/1995 nepermițând decât proprietarilor imobilelor legal naționalizate să solicite restituirea în natură sau acordarea unei despăgubiri. Or, naționalizarea părții din imobil fusese ilegală, având în vedere că la acel moment spațiul avea destinație comercială.

Direcția de administrare a piețelor și târgurilor Brăila a invocat faptul că tribunalul nu a dispus ca reclamantul să-i plătească cheltuielile pentru expertiză pe care le-a suportat în procedura în fond.

17. Prin Decizia sa din 8 septembrie 1999, Curtea de Apel Galați a rezumat mai întâi soluțiile adoptate în speță de către instanțele anterioare, precum și motivele reținute de către acestea. Instanța a respins recursul formulat de către Direcția de administrare a piețelor

și târgurilor, apreciind că aceasta era obligată să plătească cheltuielile cu expertiza, având în vedere că această probă fusese administrată la cererea sa.

18. Cu privire la recursul introdus de către reclamant, Curtea de Apel l-a respins ca fiind vădit neîntemeiat, fără a răspunde motivelor prezentate de reclamant (parag. 16).

19. Această decizie era definitivă și irevocabilă, neputând fi atacată prin căile de recurs ordinare.

3. Acțiunea în restituire a părții din imobil cu destinație comercială, formulată în baza Legii nr. 10/2001

20. La 1 august 2001, după intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001 privind regimul juridic al imobilelor preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, reclamantul a transmis Consiliului Local Brăila o cerere de restituire în natură a părții din imobil pentru care Comisia i-a refuzat acordarea de despăgubiri la 16 aprilie 1998, mai precis pentru terenul de 346,70 mp și pentru construcția aflată pe acest teren (parag. 10).

21. Printr-o hotărâre executorie din 25 februarie 2002, completată la 31 mai 2002, primarul orașului Brăila a admis parțial cererea și a dispus restituirea în natură a terenurilor și a construcțiilor aflate pe acest teren, bunuri care erau deținute de către primărie. Reclamantul a intrat în posesia unei părți din aceste bunuri la 22 iulie 2002.

22. Reclamantul a indicat că un teren de 180 metri pătrați și o construcție servind drept depozit, care fuseseră deținute de către SC M., nu îi fuseseră restituite. Conform precizărilor sale, aceste bunuri reprezentau în jur de 65% din partea de imobil pentru care comisia a refuzat la 16 aprilie 1998 acordarea unei indemnizații.

4. Acțiunea în revendicare pentru partea nerestituită din imobil, formulată împotriva SC M.

23. La 13 septembrie 2002, reclamantul a formulat în fața Judecătoria Brăila o acțiune împotriva SC M., prin care revendica terenul de 180 mp și depozitul aflat pe acest teren, deținute de această societate (parag. 22). La o dată neprecizată, SC M. a solicitat introducerea în cauză a Ministerului Finanțelor Publice, pentru ca acesta să îi acorde despăgubiri în cazul în care acțiunea reclamantului ar fi fost admisă. Societatea a susținut în instanță că obținuse imobilul litigios printr-un proces de privatizare a fostelor societăți de stat, reorganizate în regii autonome și în societăți comerciale, în virtutea Legii

nr. 15/1990. Astfel, societatea a precizat că statul – care în schimbul acțiunilor îi cedase bunuri, printre care și imobilul revendicat de către reclamant – era ținut să o despăgubească în caz de evicțiune.

24. În fața judecătoreii Brăila au avut loc numeroase ședințe, în 2002, 2003 și 2004. La 19 februarie 2004, aceasta și-a declinat competența în favoarea Tribunalului Brăila. Din elementele de care dispune Curtea rezultă că această procedură este în continuare pe rolul tribunalului.

II. Dreptul intern aplicabil

Dispozițiile de drept intern aplicabil sunt următoarele:

1. Decretul privind naționalizarea nr. 92/1950

Articolul II: „Imobilele muncitorilor, ale funcționarilor, ale micilor meșteșugari, ale intelectualilor și ale pensionarilor nu sunt obiectul prezentului decret și nu vor fi naționalizate”.

2. Legea nr. 112/1995 privind reglementarea situației juridice a imobilelor cu destinația de locuință, trecute în proprietatea statului (M. Of. nr. 279 din 29 noiembrie 1995)

Articolul 1: „Foștii proprietari – persoane fizice – ai imobilelor cu destinația de locuințe, trecute ca atare în proprietatea statului sau a altor persoane juridice, după 6 martie 1945, cu titlu, și care se aflau în posesia statului sau a altor persoane juridice la data de 22 decembrie 1989, beneficiază de măsurile reparatorii prevăzute de prezenta lege”.

3. Hotărârea Guvernului nr. 20/1996 pentru stabilirea Normelor metodologice privind aplicarea Legii nr. 112/1995 (M. Of. nr. 16 din 23 ianuarie 1996)

Articolul 1: „(1) Beneficiază de măsurile reparatorii prevăzute de Legea nr. 112/1995 numai foștii proprietari, persoane fizice, ai imobilelor cu destinația de locuințe, trecute ca atare în proprietatea statului sau a altor persoane juridice, după 6 martie 1945, cu titlu, (...), precum și moștenitorii acestora (...).

(2) Imobilele cu destinația de locuințe trecute ca atare în proprietatea statului, cu titlu, sunt acele imobile care au fost preluate ca locuințe în proprietatea statului în baza unei prevederi legale în vigoare la data respectivă, cum ar fi: Decretul nr. 92/1950 (...)”.

4. Hotărârea Guvernului nr. 11/1997 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind aplicarea Legii nr. 112/1995, stabilite prin H.G. nr. 20/1996 (M. Of. nr. 16 din 4 februarie 1997)

Articolul 3: „Articolul 1 se completează cu alineatele (4), (5) și (6) cu următorul cuprins:

«(4) Locuințele care au fost preluate de stat cu nerespectarea prevederilor legale în vigoare la data respectivă sau care au intrat în posesia acestuia în condițiile inexistenței unei reglementări legale care să reprezinte temeiul juridic al constituirii dreptului de proprietate al statului sunt considerate ca fiind trecute fără titlu în posesia acestuia și nu intră sub incidența Legii nr. 112/1995.

(5) Imobilele care nu intră sub incidența Legii nr. 112/1995 și pentru care nu există titlu valabil constituit în favoarea statului pot face obiectul cererilor de restituire sau de acordare a despăgubirilor, formulate de persoanele îndreptățite pe cale judecătorească, potrivit dreptului comun»”.

5. Legea nr. 10 din 14 februarie 2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv de către stat între 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989

Articolul 1: „(1) Imobilele preluate în mod abuziv de către stat, de organizațiile cooperatiste sau de orice alte persoane juridice în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, precum și cele preluate de stat în baza Legii nr. 139/1940 asupra rechizițiilor și nerestituite se restituie, de regulă în natură, în condițiile prezentei legi.

(2) În cazurile în care restituirea în natură nu este posibilă se vor stabili măsuri reparatorii prin echivalent. Măsurile reparatorii prin echivalent vor consta în compensare cu alte bunuri ori servicii oferite în echivalent de deținător, cu acordul persoanei îndreptățite, în acordare de acțiuni la societăți comerciale tranzacționate pe piața de capital, de titluri de valoare nominală folosite exclusiv în procesul de privatizare sau de despăgubiri bănești”.

În drept

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 alin. 1 din Convenție

26. Reclamantul susține că acțiunea sa în revendicare imobiliară, finalizată prin Hotărârea Curții de Apel Galați din 8 septembrie 1999,

nu a fost examinată în mod echitabil, astfel cum cere art. 6 din Convenție, ale cărui dispoziții pertinente prevăd următoarele:

Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil (...), de către o instanță independent și imparțial (...) care va hotărî (...) asupra drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil (...)"

27. Guvernul susține că nu există nici un motiv de îndoială că deciziile instanțelor judecătorești interne în procedura de revendicare imobiliară nu au fost conforme dispozițiilor dreptului intern. Guvernul reamintește că, pentru a stabili dacă exigențele art. 6.1 au fost respectate, este necesar să fie luat în considerare ansamblul procedurii și că această dispoziție nu trebuie interpretată ca solicitând instanțelor judecătorești un răspuns detaliat fiecărui argument invocat de către părți (Hotărârea *Ruiz Torija și Hiro Balani c. Spaniei*, din 9 decembrie 1994, seria A, nr. 303-A și B, p. 12, parag. 29, p. 29-30, precum și Hotărârea *Higgins și alții c. Franței*, din 19 februarie 1998, Culegerea de hotărâri și decizii 1998-I, p. 60, parag. 42). Guvernul apreciază faptul că Hotărârea din 8 septembrie 1999 nu a furnizat un răspuns explicit tuturor susținerilor reclamantului nu înseamnă că cererea acestuia a fost examinată într-un mod neechitabil, Curtea de apel întemeindu-se pe anumite argumente.

28. Guvernul mai consideră de asemenea că motivele pentru care Curtea de apel a respins recursul reclamantului se regăsesc în hotărârea definitivă anterior menționată, examinată în ansamblul ei. În sfârșit, Guvernul susține că reclamantul a intrat în posesia bunului litigios, urmând indicațiile instanțelor judecătorești interne cu privire la continuarea procedurii administrative de restituire.

29. Reclamantul nu este de acord cu teza susținută de Guvern. Reclamantul susține că instanțele care au examinat cererea în apel și în recurs – formulate împotriva hotărârii primei instanțe –, prin care obținuse câștig de cauză, nu au luat în considerare mijloacele de probă prin care se stabilise că imobilul revendicat fusese naționalizat ilegal. Reclamantul subliniază că motivele pe care și-a întemeiat Curtea de apel respingerea recursului nu sunt deloc succinte sau concise, așa cum susține Guvernul, ci sunt pur și simplu absente. Reclamantul mai arată că, în ciuda procedurii administrative inițiate în urma Hotărârii definitive din 8 septembrie 1999, nu a intrat încă în posesia întregului său bun.

30. Curtea reamintește că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6.1 din Convenție, include printre altele dreptul părților de a prezenta observațiile pe care le consideră pertinente pentru cauza lor.

Întrucât Convenția nu are drept scop garantarea unor drepturi teoretice sau iluzorii, ci drepturi concrete și efective (Hotărârea *Artico c. Italiei*, din 13 mai 1980, seria A, nr. 37, p. 16, parag. 33), acest drept nu poate fi considerat efectiv decât dacă aceste observații sunt în mod real „ascultate”, adică în mod corect examinate de către instanța sesizată. Altfel spus, art. 6 implică mai ales în sarcina „instanței” obligația de a proceda la un examen efectiv al mijloacelor, argumentelor și al elementelor de probă ale părților, cel puțin pentru a le aprecia pertinenta [Hotărârea *Perez c. Franței* (GC), Cererea nr. 47.287/99, parag. 80, CEDH 2004-I, și Hotărârea *Van der Hurk c. Olandei*, din 19 aprilie 1994, seria A, nr. 288, p. 19, parag. 59].

31. În speță, Curtea observă că în apel Tribunalul Brăila a respins acțiunea reclamantului, motivând că întregul imobil pe care îl moștenise intrase în mod legal în patrimoniul statului, fără însă să analizeze, spre deosebire de judecătoria, probele depuse la dosar de către reclamant sau să respingă motivat, dacă era cazul, pe cele pe care le-ar fi apreciat drept nepertinente.

32. Este evident că în general nu este în sarcina Curții să se pronunțe asupra erorilor de fapt sau de drept care ar fi fost comise de către o instanță internă [a se vedea printre altele Hotărârea *Garcia Ruiz c. Spaniei* (GC), Cererea nr. 30.544/96, parag. 28, CEDH 1999-I], interpretarea legislației revenind în primul rând autorităților interne, mai ales instanțelor judecătorești (Hotărârea *Perez*, precitată, parag. 82; Hotărârea *Coeme și alții c. Belgiei*, cererile nr. 32.492/96, nr. 32.547/96, nr. 32.548/96, nr. 33.209/96 și nr. 33.210/96, parag. 115, CEDH 2000-VII). În cauza de față, cel mai frapant este faptul că în apel Tribunalul Brăila a reproșat reclamantului că nu a atacat decizia Comisiei, prin care aceasta refuzase să îi acorde despăgubiri în baza Legii nr. 112/1995. Fiind vorba de un spațiu cu destinație comercială, așa cum reieșea din raportul de expertiză tehnică al Comisiei, orice solicitare de despăgubiri prezentată de o persoană interesată pare sortită de la început eșecului, având în vedere că măsurile reparatorii prevăzute de lege privesc exclusiv imobile cu destinația de locuință ieșite legal din patrimoniul unei persoane (parag. 25).

33. Mai mult, Curtea de Apel Galați nu a răspuns în nici un fel argumentelor reclamantului în recurs, în care acesta făcea referire la nelegalitatea naționalizării și deci la imposibilitatea de a beneficia de o reparație pecuniară în baza Legii nr. 112/1995. Dacă într-adevăr obligația pe care o impune art. 6 parag. 1 instanțelor naționale de a-și motiva deciziile nu presupune existența unui răspuns detaliat la

fiecare argument (Hotărârea *Perez*, precitată, parag. 81; Hotărârea *Van der Hurk*, precitată, p. 20, parag. 61; Hotărârea *Ruiz Torija*, precitată, parag. 29; a se vedea, de asemenea, Decizia *Jahnke și Lenoble c. Franței*, Cererea nr. 40.490/98, CEDH 2000-IX), este necesar a se constata că, în speță, Curtea de Apel Galați a respins recursul formulat de către reclamant împotriva hotărârii pronunțate în apel, fără să precizeze nici un motiv, și aceasta printr-o hotărâre definitivă și irevocabilă.

34. Conform jurisprudenței Curții, noțiunea de proces echitabil presupune ca o instanță internă care nu a motivat decât pe scurt hotărârea sa să fi examinat totuși în mod real problemele esențiale care i-au fost supuse, și nu doar să reia pur și simplu concluziile unei instanțe inferioare (Hotărârea *Helle c. Finlandei*, din 19 decembrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VIII, p. 2.930, parag. 60).

În cauza de față, simplul fapt că instanța de recurs – Curtea de Apel Galați – a reamintit hotărârile adoptate în speță de către instanțele inferioare și argumentele în baza cărora acestea s-au întemeiat nu putea să o scutească de obligația de a examina problemele ridicate în recurs de către reclamant (parag. 16). Aceasta s-ar fi justificat cu atât mai mult cu cât instanțele inferioare ale căror hotărâri au fost rezumate de către Curtea de Apel Galați ajunseseră la concluzii radical diferite, Curtea de Apel Galați fiind astfel la rândul său chemată să hotărască în ultimă instanță și să pronunțe o hotărâre definitivă și irevocabilă. În aceste condiții, Curtea nu poate subscrie argumentului prezentat de Guvern, conform căruia motivele pentru care curtea de apel a respins recursul reclamantului se regăseau în Hotărârea din 8 septembrie 1999, analizată în ansamblul său (parag. 28).

În orice caz, trebuie subliniat că instanța de recurs – Curtea de Apel Galați – nu numai că a omis să răspundă argumentelor invocate de reclamant în recurs, dar nici nu a indicat că și-ar fi însușit motivele prezentate de către instanțele inferioare (a se vedea, *per a contrario*, Hotărârea *Helle*, anterior citată, parag. 56). Nimic din hotărârea curții de apel nu conduce la concluzia că aceasta și-ar fi însușit în mod real motivele pe care instanța inferioară, Tribunalul Brăila, și-a întemeiat soluția și că nu ar fi identificat vreun argument nou pentru a respinge această motivare (a se vedea, *per a contrario*, Hotărârea *Helle*, anterior citată, parag. 59).

35. În consecință, și în ciuda faptului că Guvernul susține că datorită indicațiilor date de către instanțele interne reclamantului i-a fost restituit bunul, Curtea susține că dacă acesta și-a putut recupera o